

Kvalitativno raziskovanje uporabe plesnih drog

Bojan Dekleva*

Namen kvalitativne raziskovalne naloge je bil vzpostaviti stik z mladimi uporabniki t.i. plesnih drog ter poskušati razumeti in opisati njihov »socialni svet« oz. njihovo razumevanje samega sebe in lastne uporabe nedovoljenih drog. Skupina raziskovalcev, med katerimi jih je bila večina istih let, kot so bile tudi nekatere izpraševane osebe, nekaj pa jih je imelo tudi podobne izkušnje z drogami, je vzpostavila stik s 115 uporabniki in s 35 od njih opravila obširne in poglobljene intervjuje. Na podlagi zbranih podatkov je bila izdelana tipologija uporabnikov plesnih drog, študija primera enega uporabnika ter oblikovani odgovori na več specifičnih raziskovalnih vprašanj. Ugotovitve naloge dajejo – v pojasnjevanju uporabe plesnih drog – prednost teoriji rekreativne oz. normalizirane uporabe.

Ključne besede: droge, ecstasy, plesne droge, uporaba drog, mladina, subkultura, Slovenija

UDK: 178.8-053.6+316.62

1. Uvod

V zadnjih nekaj letih je v bolj razvitih evropskih državah izšla vrsta raziskovalnih del, ki se ukvarjajo s t.i. plesnimi drogami in njihovo uporabo¹. Ta novi raziskovalni in publicistični pristop nastaja zaradi različnih, med seboj povezanih sprememb uporabe drog ter načinov njihovih razumevanj in razlag. V večini omenjenih držav so v 90. letih opazili splošen porast uporabe nedovoljenih drog, predvsem med mladimi uporabniki, ter nove vzorce uporabe (deloma) novih drog. Nove količinske in kakovostne vzorce uporabe t.i. plesnih drog ter novo refleksijo o njej označuje izraz »rekreativna uporaba drog«. Značilno je, da plesne droge, ki naj bi bile razmeroma manj zasvojljive in med katere najpogosteje štejejo ecstasy, LSD, marihuano in druge amfetamine, uporablja razmeroma širok krog mladih na »rekreativen« način. Za rekreacijsko uporabo drog je značilno, da droge uporabljajo razmeroma omejeno oz. (socialno) nadzorovano ter da je uporaba povezana s posebnim načinom preživljanja prostega časa (npr. t.i. vikend uporaba). Novi vzorci rekreativne uporabe drog so povezani tudi s pozitivnimi sporočili javnih občil in vsebinami nastajajoče kulture »postmodernega individualizma«.

K ustrežnejšemu razumevanju in razlagi spremenjenih vzorcev uporabe drog lahko prispevajo alternativne oz. nove teoretične konceptualizacije, ki jih morajo morda podpirati tudi prilagojeni ali novi pristopi raziskovalnih metodologij. Tako na področju teoretičnih konceptov mnogi avtorji postavljajo nasproti »klasičnim« patološkim in patologizirajočim teorijam teorije rekreativne uporabe drog, model »uporabe drog kot blaga« ali teorijo »normalizirane uporabe drog«². Za klasično teorijo je bilo značilno, da je izhajala iz (bolj ali manj izrecne) predpostavke, da je uporaba drog posledica ali znak osebn(ost)ne

patologije uporabnikov, ki je lahko vplivala tudi na oblikovanje subkulturnih socialnih mrež in življenjskih stilov, ki so bili torej tudi sami eden od (posrednih) znakov (socialne) patologije. Precej očitno naraščanje uporabe drog v 90. letih pa že samo s svojo razsežnostjo vzbuja dvom v patološke (oz. subkulturne) razlage. V Veliki Britaniji, kjer je uporaba nedovoljenih drog v primerjavi z drugimi evropskimi državami verjetno med najbolj pogostimi, je približno ena polovica mladih ljudi že imela izkušnje z ilegalnimi drogami, približno ena četrtnina pa jih uporablja bolj ali manj redno³. Eni polovici ali eni četrtini prebivalstva pač ni mogoče smiselno pripisati izrazite osebn(ost)ne patologije, niti jih ni mogoče prepričljivo opredeliti kot subkulturo. Ponuja se razlaga uporabe drog kot **kulturne** sestavine oz. kot vedenjskega vzorca, ki je na nek, razmeroma tesen način, povezan z drugimi vsebinami prevladujoče kulture.

Različni kazalci tudi v Sloveniji pričajo o hitrem porastu uporabe vseh nedovoljenih drog. V triletnem obdobju (med 1995. in 1998. letom) sta tako dve raziskavi⁴, ki sta uporabljali primerljivo raziskovalno metodologijo, pokazali med ljubljanskimi dijaki prvih razredov srednjih šol porast uporabe nedovoljenih drog, ki je znašal za posemezne droge od 38 do 350 %. Večina indikatorjev je pokazala, da so se najbolj povečale uporaba, dostopnost in sprejemanje uživanja ecstasija, predvsem njegove rekreativne (občasne, ob vikendih) uporabe. Z nedovoljenimi drogami je tako v življenju že imelo izkušnje približno 30 % ljubljanskih 15-letnikov. Podatki vodijo k utemeljeni domnevi, da se obseg uporabe nedovoljenih drog med drugo slovensko mladino ne razlikuje pomembno od ljubljanske. Drugi podatki pa vodijo k domnevi, da obseg uživanja nedovoljenih drog prav v obdobju med 15. in 18. letom močno poraste. Tako so ugotovili v dosedanjih raziskavah⁵ presečnih skupin dijakov, da se je obseg uporabe večine nedovoljenih drog v tem obdobju približno podvojil. Če ti domnevi držita, potem se obseg uporabe drog med mladino v Sloveniji ne razlikuje prav bistveno od podatkov, ki smo jih navedli za Veliko Britanijo.

* Bojan Dekleva, dr. psih., izredni profesor, Pedagoška fakulteta v Ljubljani, Kardeljeva pl. 16, 1000 Ljubljana.

¹ Npr. Calafat in drugi, 1997; Collin, 1997; Donoghoe, 1997; Eisner, 1997; Griffiths in drugi, 1997; Mesich, 1998; Saunders, 1997; Spruit, 1997.

² Parker in drugi, 1998.

³ Prav tam.

⁴ Jerman in drugi, 1996; Dekleva 1998a.

⁵ Npr. Bulič in Vesel, 1992.

V raziskavah, ki poskušajo pojasniti nov vzorec uporabe specifičnega, plesnega »šopka« drog, ki domnevno ni predvsem posledica individualne patologije, temveč prej razmeroma široko sprejetega kulturnega vzorca, se pogosto uporabljajo kvalitativni raziskovalno metodološki postopki. Ti poskušajo pogledati onkraj »hladnosti števil«, na subjektivna dojemanja uporabnikov drog, in tako dobiti vpogled v procese njihovega socialnega oblikovanja podobe o svetu, sebi in drogi. Med tovrstnimi postopki se pogosto uporabljajo odprti, manj strukturirani intervjuji, opazovanje z udeležbo na terenu ter analiza izdelkov. Taki raziskovalni pristopi nam predvidoma nudijo bogatejši uvid v kompleksnost odnosov med posamezniki in kulturo ter tudi v bogastvo individualnih razlik med uporabniki drog.

2. Namen raziskave

Raziskovalno nalogo z naslovom »Metodologija kvalitativnega raziskovanja škodljivih posledic uporabe drog med mladimi«, ki smo jo izvajali v letih 1997 in 1998, je naročil in financiral Urad za preprečevanje zasvojenosti od drog pri Mestni občini Ljubljana⁶. Splošna namena naloge sta bila: prvič, razviti kvalitativni raziskovalni pristop k proučevanju drog, in drugič, raziskovalno pridobiti prva spoznanja o uporabi plesnih drog pri nas. Konkretnije smo načrtovali raziskovanje skupine mlajših uporabnikov (starih od 14 do 22 let), predvsem takih, ki eksperimentirajo s (plesnimi) drogami, oziroma katerih prvenstveni vzorec uporabe ni vzorec fizične odvisnosti (npr. od heroina).

V dogovorih s financerjem smo oblikovali še bolj konkretna raziskovalna vprašanja. Nameni raziskave naj bi bili:

Dobiti vpogled v povezanost med ponudbo drog in njihovo uporabo, vprašanje takoimenovane »agresivnosti ponudbe«. (Splošni vprašanji: Ali lažja dostopnost do drog oz. njihova povečana ponudba vpliva na povečanje uporabe drog? Ali uporabniki kupujejo in uporabljajo droge zato, ker jim jih nekdo ponuja? Ali kdo mlade sili v uporabo drog?)

Dobiti vpogled v dolžino časa, ki preteče od prve uporabe do prvih »socialnih motenj« oz. posledic uporabe drog; koliko in kako se uporabniki zavedajo teh (možnih) posledic.

Dobiti vpogled v to, ali se uporabniki zavedajo načinov, s katerimi lahko preprečujejo ali zmanjšujejo škodljive po-

⁶ Raziskovalno nalogo je vodil pisec tega članka, njen institucionalni nosilec pa je bilo Društvo za razvijanje preventivnega in prostovoljnega dela. Nalogo smo sofinancirali še iz sredstev Ministrstva za znanost in tehnologijo, ki so bila namenjena izvajanju raziskovalne naloge Inštituta za kriminologijo z naslovom »Illegalne droge v Sloveniji: načrtovanje ustreznjega institucionalnega odgovora«. V tem članku je uporabljena večina besedila zadnjega poglavja zaključnega poročila o raziskovalni nalogi (Dekleva 1998b).

sledice uporabe drog. Ali obstajajo individualna ali skupinska (subkulturalna) dogajanja (prakse, prepričanja, navade), ki podpirajo zmanjševanje škodljivih posledic?

Dobiti vpogled v to, kako uporabniki dojemajo »preventivne in vzgojne dejavnosti« (preventivne kampanje in druge šolske dejavnosti, itd.) in kako ocenjujejo možnosti za »zdravljenje«. Ali se jim zdi, da je to za njih pomembno, ali imajo s tem v zvezi kakšna pričakovanja ali želje?

Odgovoriti si, v kolikšni meri zbrani podatki potrjujejo alternativne teoretične razlage uporabe drog.

3. Uporabljena raziskovalna metodologija

Empirični del raziskave oz. zbiranje podatkov smo izvedli s serijo poglavljenih, delno strukturiranih intervjujev z uporabniki drog.

Shemo intervjuja smo oblikovali v večstopenjskem postopku. Raziskovalna skupina se je večkrat sestala, razpravljala o namenih raziskave ter s tem v zvezi postavljala svoje domneve, teze in prepričanja o uporabi drog. Ker so bili v raziskovalni skupini tudi sedanji ali nekdanji uporabniki⁷ drog, je ta faza oblikovanja raziskovalnega instrumenta (intervjuja) pomenila hkrati tudi prvo zbiranje podatkov o sceni plesnih drog. Med razpravami so posamezni člani sestavili svoje predloge sheme intervjuja (to je zanimivih področij pogovora oz. seznam konkretnih vprašanj). Te sheme so že odražale deloma različne izkušnje posameznih članov raziskovalne skupine ter njihove predstave o tem, kako bodo prišli do možnih intervjuvancev in kakšni le-ti bodo.

V času razprav so se te individualne sheme deloma uskladile, deloma pa ostale različne. V smislu zagotavljanja objektivnosti podatkov si torej nismo prizadevali za raziskovalni instrument, ki bi bil objektiviziran in standardiziran, temveč bolj za preglednost izhodišč, namenov in miselnih kontekstov celotne skupine in njenih posameznih članov. Vpliv morebitnih razlik pri izvedbi intervjujev na rezultate pa smo tako upoštevali bolj v fazi interpretacije podatkov kot pa v fazi njihovega zbiranja.

V predlogu raziskave smo si zastavili štiri merila vzorčenja:

- a) da gre za mlade uporabnike od 14-22 let,
- b) v Ljubljani,
- c) ki z drogami bolj ali manj aktivno eksperimentirajo,
- d) so blizu plesni sceni,
- e) ki niso »cestni uporabniki«, zasvojeni s heroinom, oz. »džankiji«.

Za metodo vzorčenja smo izbrali metodo kvotnega, opurtunističnega vzorčenja oz. metodo »snežene kepe«. Preprosto

⁷ V članku ob poimenovanju uporabnikov ali članov raziskovalne skupine v moški obliki vedno mislim tudi na »uporabnice« in »članice«.

povedano, vseh šest članov skupine izpraševalcev naj bi k intervjuju najprej povabilo svoje znance in prijatelje oz. ljudi iz »plesne scene«, ti pa naj bi jih napotili na druge svoje znance, ki naj bi tudi ustrezali merilom vzorčenja. S tako izbranimi osebami bi opravili načrtovane intervjuje.

Med samo raziskavo pa smo – glede na možnosti in težave pri iskanju in motiviranju oseb – razvili še dva postopka zbiranja podatkov: pisno anketo ter interaktivno anketiranje na internetu⁸.

4. Postopek analize podatkov

Analiza podatkov je pri uporabi kvalitativne metodologije mnogo bolj zapletena in – s stališča meril kvantitativne metodologije, t.i. merskih značilnosti postopka – tudi polemična dejavnost. Ker gre za celostno razumevanje podatkov (oz. oseb), ki zahteva določeno stopnjo »vživljanja« vanje ter razumevanje socialnega konteksta podatkov (med drugim tudi značilnosti uporabljenega jezika, socialno posredovanih simbolov itd.), je postopek analize kvalitativnih podatkov lahko bolj subjektiven oz. je težje doseči objektivnost zaključkov.

V raziskavi smo tovrstne težave poskusili omejiti na dva načina: prvič tako, da smo podatke analizirali v več fazah, s sodelovanjem različnih oseb (tako smo poskušali zagotoviti upoštevanje različnih perspektiv oz. doseganje intersubjektivnega skladanja), drugič pa s tem, da smo veliko časa in prostora namenili ekspliciranju lastnih izhodiščnih predpostavk in prepričanj, ki so se rojevala med interpretiranjem. Z drugimi besedami povedano, v zaključnem raziskovalnem poročilu o nalogi smo poskušali izrecno ločevati in navajati naše predpostavke, domneve, indice, dobljene podatke, sklepe in nove hipoteze.

Temeljno gradivo so bili zapisi intervjujev. Ti so bili včasih zapisani dobesedno, včasih le z bolj ali manj grobim povzetkom vsebine odgovorov, nekajkrat pa celo le s pomočjo kratkih šifer oz. kod. Te podatke smo kvalitativno obdelali na tri različne načine oz. s tremi vrstami analiz. Prva je imela namen **oblikovati smiselno tipologijo uporabnikov**, ki bi vnesla v razumevanje podatkov določeno stopnjo urejenosti oz. ki bi omogočala podatke smiselno povezati⁹. Pri tej analizi smo upoštevali predvsem odgovore o vrsti, količini in načinih uporabe drog, o njihovih odnosih z vrstniki, družino in institucijami, o življenjskih načrtih, itd.

Druga vrsta analize je bila **študija primera**, v kateri smo se na bolj obširen in poglobljen način ukvarjali z interpretacijo

enega samega intervjuja, ki pa je bil zelo obsežen in natančno, dobesedno prepisan. V tej analizi smo upoštevali vsebinske in formalne vidike odgovorov, si pridobili tudi mnenje intervjuvane osebe o njenem intervjuju ter ga seveda ustrezno upoštevali.

V tretji vrsti analize smo se lotili **iskanja odgovorov na posamezna od petih zastavljenih vprašanj naloge** (ki so navedena v poglavju tega članka o namenih raziskave). V tej analizi smo upoštevali samo 43 intervjujev, ki so bili izvedeni v osebnem stiku in so bili dovolj poglobljeni, da je bilo mogoče oceniti verodostojnost podatkov in posamezna vprašanja celovito osvetliti. Intervjuje smo obdelali z naslednjim sedemfaznim postopkom analize:

1. Pregledali smo vse zapisane intervjuje in ob branju posameznih izjav razmišljali in asociirali o njihovih morebitnih povezavah z zgoraj zapisanimi petimi raziskovalnimi vprašanji.

2. Na tej podlagi smo izdelali listo 25 kod, ki so označevale različne vrste vsebin izjav in hkrati tudi razrede, v katere smo kasneje uvrščali izjave (označene z isto kodo).

3. Ponovno smo pazljivo brali izjave vseh intervjujev in se ob vsaki vprašali, ali morda sodi v katerega od 25 prej omenjenih razredov. Če smo se odločili, da tja sodi, smo izjavi pripisali ustrezno kodo. Take izjave smo imenovali tudi »citati«. Nekaterim od citatov smo pripisali tudi dve ali več kod in smo jih s tem uvrstili v več razredov hkrati. Kode smo pripisovali večinoma samo vsebinsko bogatim izjavam; izpustili pa smo večino izjav, ki so bile v obliki enozložnic, medmetov ali neverbalnega sporočila, ki pa jih je izpraševalec vendarle zabeležil. Prav tako smo izpustili večino samo posredno pomembnih izjav.

4. Izdelali smo seznam vseh kodiranih izjav oziroma citatov, in sicer urejenih po abecednem redu poimenovanja kod/razredov¹⁰.

5. Podatke smo naprej analizirali tako, da smo za vsako od (petih) raziskovalnih vprašanj (točke A do E) določili tiste izmed kod/razredov izjav, o katerih smo menili, da vsebujejo elemente za odgovore na to vprašanje.

6. Izmed vseh izjav iz – v 5. koraku izbranih razredov – smo izbrali tipične in/ali vsebinsko najbolj polne izjave in iz njih sestavili tabele.

7. Te tabele so pomenile obdelano gradivo, ki smo ga nato »prosto« interpretirali. Pri tem smo primerjali vsebino (in skrite predpostavke) posameznega od raziskovalnih vprašanj s celoto (podobnostmi in različnostmi) v tabelo uvrščenih citatov ter sintetično oblikovali odgovore, ki naj bi bili čim bolj zvesti vsebini citatov in hkrati pomembni za obravnavano raziskovalno vprašanje.

⁸ Sestavili smo posebno internetsko domačo stran, ki so jo uporabniki drog sami poiskali in se lahko odločili, da odgovorijo na zaporedje vprašanj o uporabi drog. Ta postopek zbiranja podatkov je razvil in izvedel član raziskovalne skupine Matej Sande.

⁹ Glej Dekleva, 1998c.

¹⁰ Ta seznam predstavlja grobo obdelano primarno gradivo, ki je sestavni del poročila o raziskavi. To, javno dostopno grobo gradivo omogoča zainteresiranim raziskovalcem, da preverjajo posamezne korake v nadaljevanju prikazane analize, oziroma da na istem gradivu izvedejo še drugačne ali vzporedne analize.

Tabela 1 vsebuje osnovne podatke o zgoraj opisanem procesu raziskovanja (samo za tretjo zgoraj omenjeno vrsto analize). Prva kolona tabele 1 kaže poimenovanja/vsebino kod/razredov, njena tretja kolona pa število citatov, ki smo jih uvrstili v posamezni razred. Vseh, v tabeli upoštevanih citatov, je 927; ker pa smo nekaterim citatom pripisali več kot eno kodo, gre dejansko za približno 10 % manj različnih citatov.

Za vsakega od razredov citatov smo nato predvideli, za katerega od petih raziskovalnih vprašanj naj bi bil predvsem relevanten. Ta odnos (med razredi citatov in raziskovalnimi vprašanji) kaže druga kolona tabele 1.

5. Rezultati – značilnosti intervjuvanega vzorca uporabnikov

V tem prispevku zaradi omejenosti prostora ter zaradi kompleksnosti izbranega postopka obdelave podatkov ne bomo

podrobno prikazovali rezultatov (to je številnih in obsežnih tabel, v katere smo po različnih merilih razvrščali citate). Obširneje bomo prikazali samo podatke o značilnostih obravnavanega vzorca oseb. V zvezi z vsemi raziskovalnimi vprašanji pa bomo – v naslednjem poglavju – navedli kar naše ugotovitve in zaključke, pri čemer bomo preskočili prikaz podatkov in vmesnih faz njihove obdelave.

Približno enoletno terensko delo je »proizvedlo« 119 zapisov o uporabnikih drog. Med temi 119 zapisi jih je bilo 76 pridobljenih po internetu, torej s pomočjo programa, ki je uporabnikom omogočil interakcijsko odgovarjanje na vnaprej pripravljena vprašanja na posebni spletni strani. Tem zapisom bomo v nadaljevanju rekli »internetski zapisi« ali »internetski intervjuji«. Od 76 internetskih intervjujev smo jih za nadaljnjo obdelavo obdržali samo 72; dva sta imela premalo odgovorjenih vprašanj, pri dveh pa je šlo očitno za neresno odgovarjanje.

Tabela 1: Razporeditev 927 citatov iz 43 intervjujev v 25 kod/razredov

Koda/vsebina/razred:	Raziskovalno vprašanje:	N
1. Agresivnost ponudbe	A. Agresivnost ponudbe	8
2. Droge kot blago, zavedanje odnosov med ceno in učinki	E. tekmujoče razlage	44
3. »Dilanje« kot minimalna ekonomija	A. Agresivnost ponudbe	7
4. »Dilanje«, kot prijateljska pomoč; tudi kako prvič	A. Agresivnost ponudbe E. Tekmujoče razlage	92
5. Izkušnje s policijo	B. Zavedanje socialnih posledic	7
6. Odnos do legalnih drog	E. Tekmujoče razlage	8
7. Zavedanje meje med maribuhano in heroinom	C. Varovanje pred negativnimi posledicami	63
8. Uporaba drog, količine in kombinacije	B. Zavedanje socialnih posledic	30
9. Odnos prijateljev do drog...	E. Tekmujoče razlage	48
10. Odnos do neuporabnikov	E. Tekmujoče razlage	24
11. Odnos staršev; ali vedo; kako so reagirali?	B. Zavedanje socialnih posledic	36
12. Prednosti in slabosti uporabe drog	C. Varovanje pred negativnimi posledicami	8
13. Potrebe po pomoči	C. Varovanje pred negativnimi posledicami	29
14. Dojemanje preventive; tudi priporočila zanjo	D. Preventiva	42
15. So me prijatelji silili k uporabi, ali jaz druge?	A: Agresivnost ponudbe	50
16. Razlaga lastne uporabe droge	E. Tekmujoče razlage	22
17. Skrb za »pametno« uporabo; tudi samomedikacija	C. Varovanje pred negativnimi posledicami	75
18. Posledice uporabe drog – splošno	B. Zavedanje socialnih posledic C. Varovanje pred negativnimi posledicami E. Tekmujoče razlage	51
19. Posledice uporabe v šoli ali službi	B. Zavedanje socialnih posledic	52
20. Sprememba življenjskih ciljev zaradi uporabe	B. Zavedanje socialnih posledic	37
21. Iskani učinki uporabe	C. Varovanje pred negativnimi posledicami	37
22. Smisel uporabe in odnos do odvisnosti	E. Tekmujoče razlage	74
23. Uporaba: sam/s prijatelji	E. Tekmujoče razlage	38
24. Predvideni vpliv večje dostopnosti drog ali njihove morebitne legalizacije	E. Tekmujoče razlage	35
25. Značilnosti in okoliščine prve uporabe ecstasyja	E. Tekmujoče razlage	10
Skupaj citatov:		927

Od preostalih 43 zapisov jih je bilo 35 pridobljenih v pogovorih med izpraševalcem in intervjuvancem, 8 pa je bilo pridobljenih tako, da smo ključnim/kontaktnim osebam predali seznam vprašanj (ankete), te osebe so nato ankete posredovale uporabnikom, ki so jih izpolnili in vrnili po pošti. Pri teh intervjujih – podobno kot pri internetskih – uporabnikov nismo videli, niti nismo dobili o njih kakršnega koli podatka, ki bi omogočal njihovo identificiranje. Anonimnost je bila torej povsem zagotovljena. Tem zapisom bomo rekli »poštni zapisi« ali »poštni intervjuji«¹¹.

Intervjuji se razlikujejo tudi glede na bogastvo informacij in vsebinsko polnost, ne glede na svoj obseg. Tako imamo nekaj intervjujev, ki so vsebinsko precej »prazni« in bralcu ne dajejo celovitega in prepričljivega občutka o intervjuvani osebi. Na drugi strani pa imamo tri intervjuje, pri katerih bralec dobi občutek, da so vanje tako izpraševalci kot izpraševani veliko vložili, ter da je njihov namen bralcu prepričljivo podati – skorajda – določen življenjski nazor, ali vsaj tisti del življenjskega nazora, ki je – pri teh primerih – močno povezan z uporabo drog. Z drugimi besedami, imamo nekaj zapisov o ljudeh, ki uporabo drog na pomembne načine povezujejo s svojim življenjskim nazorom in ki so te nazore želeli tudi izpričati.

Tabela 2: Število intervjujev glede na spol in starost intervjuvancev ter vrsto intervjuja

Starost: Vrsta intervjuja in spol:	14–16	17–19	20–22	23–25	nad 25 ali neznano
Osebni poštni:					
Ženski	2	6	9	5	–
Moški	3	4	12	4	–
Internetski:					
Ženski	4	5	3	1	2
Moški	14	12	8	11	12

Tabela 3: Odstotki intervjuvanih, ki so uporabljali posamezno vrsto droge, glede na vrsto intervjujev

Intervjuji:	Marihuana	Ecstasy	Heroin	Kokain	LSD/amfetami
Osebni in poštni	100	58	37	28	44
Internetski intervjuji	85	24	11	6	28

Intervjuji različno široko in globoko pokrivajo različna vsebinska področja. Pri intervjujih z bolj izkušenimi uporabniki je včasih skoraj ves intervju posvečen samo podrobnostim v zvezi z uporabo drog, prav nič ali malo pa izvemo o drugih vidikih njihovega življenja. Posebno slabo pokrita so včasih področja šolanja in družine.

Načrtovali smo, da bomo raziskovali mlade iz štirih različnih skupin, pri čemer smo upali, da bomo prišli v stik s štirimi stvarnimi skupinami (v smislu malih prijateljskih skupin s svojo skupinsko mentaliteto in kulturo) in nato inter-

¹¹ Seveda niti internetski niti poštni intervjuji niso pravi intervjuji, saj jim manjka medosebni »pogled« oziroma neposredni stik.

vjuvali njihove člane. To se dejansko ni zgodilo. Veliko bližje resnici je, da smo zajeli skupine mladih, ki sodijo v »socialne mreže«¹² treh različnih intervjuvarjev, ki so prispevali največ intervjujev. Dva od teh sta bila (pred nekim časom) »na sceni«, tretji pa ne. S tem v zvezi bi verjetno lahko izpeljali »grupiranje« intervjuvanih oseb.

Tabeli 2 in 3 kažeta porazdelitev intervjujev glede na starost in spol respondentov ter glede na vrsto stika med izpraševalcem in izpraševanimi, oz. glede na »izkušnost« z določenimi vrstami drog.

Na podlagi podatkov v tabelah 2 in 3 (ter še drugih, tu neprikazanih podatkov) smo oblikovali naslednje zaključke:

- Glede na izhodiščno zastavljena merila opredelitve vzorca smo uspeli zajeti ustrezen vzorec uporabnikov, ki pa – glede na izhodiščna merila – zajema tudi nekoliko starejše uporabnike.

- V metodološkem smislu smo »odkrili« oziroma potrdili tezo, da je mogoče organizirati smiselno raziskovanje tudi z uporabo interneta. O tem nas prepričuje najprej (razmeroma velik) odziv uporabnikov, potem pa kar največji del resno in popolno izpoljenih odgovorov, na koncu pa še primerljivost

podatkov (npr. rang lestvice uporabljenih drog) vseh treh vrst intervjujev, kar potrjuje tudi veljavnost internetskih.

Spoznanja o uporabi drog, ki jih z določeno mero predvidnosti lahko posplošujemo tudi na širši del mladih uporabnikov, pa so naslednja:

- med nedovoljenimi drogami imajo mladi največ izkušenj z marihuano, manj z ecstasyjem, LSD-jem in amfetamini, in najmanj s kokainom in heroinom;

¹² Pojem »socialna mreža« se nanaša na skupino vseh oseb, ki jih določena izhodiščna oseba pozna, je bila z njimi v stiku, ali pa bi lahko z njimi prišla v stik po drugih, bolj bližnjih osebah v svoji mreži.

- uporaba LSD-ja, ecstasija in amfetaminov je vendarle razmeroma pogosta;
- največji delež mladih uporablja (ali bolje eksperimentira) samo z marihuano;
- starostnih in spolnih razlik ne spremljajo prav pomembne razlike v vrstah uporabljenih drog;
- v primerjavi z nedovoljenimi drogami je pogostejša še uporaba alkohola, pri čemer je pri alkoholu tudi **najmanj** opazen trend opuščanja uživanja te droge;
- alkohol in marihuana pri določeni skupini mladih tekmujeta za mesto najljubše droge, vendar pa so te težnje v tem starostnem obdobju domnevno zelo nestalne in se predvidoma na poti v odraslost še zelo spremenijo (verjetno v korist alkohola!).

6. Pregled in povzetek ugotovitev raziskave

Namen raziskovalne naloge je bil predvsem vzpostaviti stik z mladimi uporabniki t.i. plesnih drog ter poskušati razumeti in opisati njihov »socialni svet« oz. njihovo razumevanje samega sebe in lastne uporabe nedovoljenih drog. V ta namen smo oblikovali skupino raziskovalcev, od katerih jih je bila večina istih let, kot so bile tudi nekatere intervjuvane osebe, nekaj pa jih je imelo tudi lastne podobne izkušnje z drogami.

1. V raziskavi smo z nenaključnim vzorčenjem (metoda snežne kepe) vzpostavili stik s 115 mladimi uporabniki drog, ki so bili v večini stari od 15 do 25 let. Med njimi je bilo dve tretjini fantov in ena tretjina deklet. Z nekaterimi od teh uporabnikov smo izvedli osebne intervjuje, drugi so odgovarjali na naša vprašanja v pisnih anketah. Spoznali smo – med drugim – da je raziskovanje te problematike mogoče tudi po internetu.

2. Ugotovili smo, da so z marihuano in hašišem imeli izkušnje (oz. so jo doslej v življenju že uporabljali) skoraj vsi intervjuvani, z ecstasijem, LSD-jem in amfetamini približno polovica intervjuvanih, s heroinom približno petina uporabnikov, s kokainom in drugimi drogami pa še manj. Vzorec relativne pogostosti in vrste uporabljenih drog je zelo podoben vzorcem, ki jih odkrivajo druge evropske raziskave.

3. Zbrane podatke smo obdelali na kvalitativen način, da bi dobili odgovore na tri sklope vprašanj. V prvi kvalitativni analizi smo se ukvarjali z možnostjo oblikovanja tipologije uporabnikov. V oblikovanju tipologije smo upoštevali vrsto, pogostost in način uporabljenih drog, odnos do samega sebe, prijateljev, šole, družine in prihodnosti. Bolj smo bili pozorni še na odnos do »trdih« drog, na »kontroliranost« uporabe drog, na razvojno fazo uporabe drog, na posameznikovo socialno uspešnost, integriranost uporabe drog v njegovo siceršnje življenje ter obžalovanje/slabo vest zaradi uporabe drog.

Po upoštevanju vseh teh vidikov smo oblikovali poskus tipologije uporabnikov z osmimi kategorijami. V podvzorcju 43 uporabnikov, s katerimi smo opravili osebne intervjuje, smo našli 10 uporabnikov, ki z drogo predvsem eksperimentirajo. Večinoma gre za mlajše uporabnike, nekaj pa jih je

podoben – eksperimentirajoč – odnos do drog ohranilo tudi v višji starosti (nad 20 let). Kar pri 20 uporabnikih smo ugotovili vzorec v življenje integrirane in stabilne, bolj ali manj nadzirane in zavestne uporabe drog, predvsem marihuane. Ti uporabniki niso v zvezi z lastno uporabo drog izražali nikakršnih posebnih pomislekov, težav, ali zadreg. Večinoma pa so »sledili« scenariju postopnega zmanjševanja uporabe drog med odraščanjem, oziroma na poti v srednja in starejša leta.

Štirje ali približno 10 % uporabnikov je (še) dejavno »živelo« na sceni drog. To pomeni, da so droge uživali intenzivno in ekstenzivno. To tudi pomeni, da se jim je življenje v veliki meri vrtelo okrog droge (čeprav ne zaradi fizične zasvojenosti!). Uporabljali so več drog hkrati, včasih manj kontrolirano in kaotično. Dva od teh uporabnikov sta nameravala uporabo zmanjšati in se umakniti s scene.

Devet uporabnikov ali približno petina vseh je nekoč bila »na sceni«, kar pomeni da so uporabljali veliko drog, včasih različnih vrst. Pri njih smo opazili, da so svoj vzorec uporabe drog opazno spremenili. Mnogi so rekli, da so »spoznali«, se »naučili«, šli skozi »težko« obdobje in se sedaj stabilizirali. Le dva od njih sta z uporabo nedovoljenih drog povsem prekinila, nekako zaradi načelne odločitve oz. spoznanja moči in dometov droge. Večina njih (sedem) pa se je odločila za »pametno«, to je »nepretirano« in nadzorovano uporabo drog, ki je v nekaterih primerih zajemala predvsem marihuano, v drugih pa prav vse droge (od marihuane do heroína).

Posebno presentljiva je bila ugotovitev, da smo v vsem vzorcju 43 uporabnikov našli le dva, ki sta uporabo nedovoljenih drog očitno obžalovala (in bi svojo preteklost – če bi se to dalo – najraje »izbrisala«).

Opisana tipologija domnevno opisuje razvojni vzorec, skozi katerega gre večina uporabnikov, oziroma v katerem lahko najdemo večino uporabnikov. Prva je faza (skromnega) eksperimentiranja, ki se lahko potegne v nekoliko starejša leta, lahko se uporaba nedovoljenih drog s to fazo že tudi zaključijo, lahko pa ta faza preide v fazo bolj ali manj kontrolirane uporabe drog. Manjšina uporabnikov gre v fazo intenzivne uporabe, na sceno drog. En del teh domnevno nadaljuje s kariero odvisnika, drug del (če govorimo o sceni plesnih drog – domnevno večji del) pa izstopi iz scene in svojo uporabo spet zmanjša in stabilizira.

4. Vse povedano o razvojnem vzorcju uporabe nedovoljenih drog nasploh, smiselno velja tudi posebej za ecstasij. Večina uporabe je eksperimentalne in občasne (enkrat, dvakrat ... nekajkrat), vendar pa imata droga in plesna scena tudi sposobnost, da uporabnika pritegneta do te mere, da »gre na sceno«. Seveda pa to ni džankijevska scena, ampak je scena rekreativnega, vikendaškega značaja, ki pa vendar v posameznih primerih preide v način življenja, ko v življenju ostane skoraj samo še rejv. Zaradi različnih razlogov, ki se spet tičejo droge same in značilnosti rejverske scene, pa uporabniki ne morejo ostati na tej sceni prav dolgo. Zato se s scene

umaknejo v »normalno« življenje, ali pa – domnevno – preidejo na uporabo manj utrujajoče in manj zahtevne droge.

Uporaba ecstasija tudi po naših ugotovitvah ni prav značilna za prikrajšane in marginalizirane sloje mladih; med uporabniki smo našli v glavnem socialno razmeroma uspešne posameznike.

Specifična ideologija (rejverska ideologija oz. »kultura ecstasija«) je bila med uporabniki deloma navzoča, predvsem v obliki pripisovanja posebne vloge ecstasiju in razločevanju dobre (miroljubne, duhovne, miroljubne) kulture ecstasija od slabe (agresivne, primitivne) kulture alkohola ali heroina (socialni propad!). Vendar pa smo dobili občutek, da »ideološki« vidiki takorekoč pri nobenem uporabniku niso prekrili temeljno pragmatičnega in potrošniškega odnosa do droge – »uporabljam tisto, kar mi daje željene učinke, ob najmanjši ceni in ob najmanjših stranskih posledicah«. Tako jasno so to načelo seveda izražali le zelo redki uporabniki, vendar pa smo pri mnogih opazili to naravnost, čeprav morda ne povsem osveščeno in izrečeno.

5. Analiza enega primera oz. življenjske zgodbe (druga vrsta kvalitativne analize) in samorazumevanja ene od oseb nas je pripeljala do dodatnih poudarkov v razumevanju uporabe drog. Videli smo, da obravnavano življenjsko zgodbo »krmilijo« in usmerjajo posameznikove odločitve, »dogodki v njem samem«, njegove ocene in razvijajoča se vrednotenja. Zgodbo osebe smo konceptualizirali (pojasnili) kot proces njenega eksperimentiranja, rastočega samozavedanja in rastoče sposobnosti za sprejemanje in uresničevanje odločitev, v kontekstu širšega družbenega okolja, ki v razmeroma veliki meri sprejema ali spodbuja uporabo droge in ki sprejema tudi številne oblike regresivnega posameznikovega vedenja.

Za razumevanje uporabe drog je bil obravnavani primer zanimiv zato, ker je bila ta oseba ena izmed dveh iz našega vzorca, ki je bila zasvojena s heroinom, hkrati pa je izhajala iz domnevno urejene in ne izrazito problematične družine ter bila socialno (šolsko) povsem uspešna.

Uporaba droge ali njena »zloraba« torej ni (»več« in »samo«) posledica težke družinske patologije, s tem povezan osebni razvoj pa ni samo posledica zunanjih omejevalnih ali pa »tretmanskih« ukrepov, temveč (tudi in predvsem) stvar notranjega procesa.

6. V tretji vrsti kvalitativne analize smo poskušali odgovoriti na vprašanja, ki jih je postavil naročnik naloge. Prvo vprašanje o domnevni »agresivnosti« ponudbe smo obravnavali v zvezi z dostopnostjo drog, njihovim nabavljanjem, »dilanjem« (prekupčevanjem) in siljenjem v uporabo. Prevladujoči odgovori kažejo, da so nedovoljene droge lahko dostopne in da je ponudba kar velika. Večina uporabnikov pa se ni strinjala s tezo, da bi bila ponudba »agresivna«.

Večina uporabe in nabavljanja nedovoljenih drog poteka v vrstniških in prijateljskih krogih. Velik del uporabnikov je že

kdaj nabavil oz. preskrbel drogo za prijatelje, vendar temu ne rečejo »dilanje«. »Dilanje« razumejo kot načrtno nabavljanje in prodajanje drog zaradi zaslužka, in to predvsem, če gre za heroin in njemu podobne »trde« droge, ne pa za marihuano.

Uporabniki so bili zelo skladni v mnenju, da jih ni v uporabo droge nihče silil ter da prav tako sami niso silili drugih. Vendar pa to ne spreminja dejstva, da je uporaba droge v vrstniških skupinah marsikdaj na nek način normativna (»vsi« kadijo) in pričakovana. Drugi vidik je, da so izpraševalcem včasih drugi ponujali drogo, češ, »saj jo moraš poskusiti, ker je dobra«, a prav tako so jo tudi sami ponujali drugim.

Zaključujemo, da je ponudba nedovoljenih drog »agresivna« v smislu razmeroma široke dostopnosti ter – ponekod – prevladujočih pozitivnih stališč do uporabe drog, nikakor pa ne v smislu aktivnega ali nasilnega siljenja kogar koli k uporabi drog. »Agresivnost« ponudbe droge je torej zelo podobna »agresivnosti« ponudbe gledanja nogometnih tekem, izražanja (negativnih) stališč do Neslovencev ali denimo nakupa srečk Podarim-Dobim.

7. Drugo zastavljeno vprašanje se je nanašalo na socialne posledice uporabe drog ter zavedanje uporabnikov o njih. Uporabnike smo neposredno spraševali po posledicah uporabe drog, po njihovem vplivu na šolsko (ali drugo) uspešnost ter po odzivu staršev. Uporabniki so navajali pozitivne in negativne posledice. Tisti, ki so samo eksperimentirali v majhnem obsegu, posebnih negativnih posledic niso omenjali, za razliko od tistih, ki so imeli z drogami veliko izkušenj. Dramatične slabe posledice so navajali uporabniki alkohola, lepil in nekaterih nedovoljenih drog, najbolj pa tisti, ki so uporabljali več drog hkrati ter daljše časovno obdobje.

V splošnem smo ugotovili, da se uporabniki zavedajo možnih negativnih posledic drog, čeprav velikokrat na podlagi lastnih izkušenj. Iz njihovih besed smo velikokrat skleпали, da tehtajo dobre in slabe posledice drog, pri čemer so bila njihova merila tega, kaj je dobro in kaj slabo, velikokrat drugačna od meril konvencionalne družbe (npr. »biti zadet« kot cilj).

Pri vprašanju o šolski uspešnosti je večina uporabnikov odgovorila, da droge v tem smislu niso vplivale nanje, pa naj je bila njihova šolska uspešnost dobra ali slaba. Približno četrtnina vzorca (10 uporabnikov) pa je menila, da šola in droge niso šle dobro skupaj in da so jim droge škodile. Prvi uporabniki so večinoma uporabljali droge skromno in nadzorovano, medtem ko je druga skupina uporabljala droge manj kontrolirano in bolj intenzivno.

Presenetilo pa nas je spoznanje, da samo manjšina staršev – po mnenju svojih otrok – ne ve za njihovo uporabo nedovoljenih drog. Velik del staršev pa nekaj ve ali sumi, pa ne ve čisto dobro kaj; dobili smo vtis, da starši v glavnem ne vedo, kako naj se odzivajo, ali naj »težijo« ali pa sploh ne reagirajo zares. Nobeden od uporabnikov ni omenil, da bi mu kaka dejavnost staršev kakorkoli neposredno pomagala pri razreševanju

vprašanj v zvezi z drogami. S tem v zvezi pa tudi niso izražali kakih posebnih pričakovanj. V celoti gledano ocenjujemo, da so intervjuvani uporabniki imeli s starši razmeroma dobre odnose.

8. Posebno vprašanje je bilo, ali je mogoče kako sklepati na informiranost uporabnikov o tem, kako droge uporabljati z manj škodljivimi posledicami oz. bolj nadzorovano. O tem smo sklepali posredno, pri spoznavanju odnosa uporabnikov do heroina, ter neposredno, iz njihovih izjav o načinih bolj skrbne uporabe. Precej »spoštljiv« oz. previden odnos do heroina smo ugotovili pri vseh vprašanih uporabnikih; posebej pri tistih, ki heroina niso poskusili in tudi nimajo tega namena, a tudi pri tistih, ki so s heroinom imeli izkušnje in/ali so ga še uporabljali. Heroin je pri večini predstavljal nekakšen mejnik, v smislu: »nasploh tako in tako, razen pri heroinu«. Obstoj takega razmeroma ostrega mejnika (ki pa se ni pri vseh nujno nanašal na ločevanje med uporabo in neuporabo) je bil dober znak nadzorovanosti oziroma razlikovanja pri uporabe drog.

Druga zelo pogosta znamenja nadzorovanosti uporabe so bila: premišljenost pri nabavi oz. nakupu droge, uporaba samo ob določenih priložnostih (npr. v prostem času), instrumentalna uporaba (za prav določene namene), predvsem pa zavedanje lastnih meja, zavedanje o vplivu količine in vrste uporabljene droge, o posledicah različnih zaporedij in kombinacij drog, itd. Takšno diferencirano zavedanje smo opazili samo pri uporabnikih, ki so drogo uporabljali večkrat oz. so imeli z njo več izkušenj. Pri drugih, bolj skromnih eksperimentatorjih pa je bilo temeljno načelo: drogo jemati malokrat in v majhnih količinah.

Naš sklep je bil, da mladi uporabniki v veliki meri poskušajo uporabo droge nadzorovati in se tega naučiti, vendar pa to učenje včasih poteka predvsem s pridobivanjem lastnih izkušenj.

9. Nobeden od intervjuvanih uporabnikov ni izrazil potrebe ali pričakovanja po kaki (zunanji, strokovni) pomoči v zvezi z uporabo drog.

10. Preventivnih programov in dejavnosti so se – na splošno rečeno – uporabniki nekako »megleno« spominjali: nekateri so znali naštetih več tovrstnih dejavnosti, nekateri nobene, nekateri so se jih spomnili »na pol«. Nihče ni rekel, da bi kaka preventivna dejavnost nanj/o pomembno vplivala, nekaj pa se jih izrecno s takimi dejavnostmi ni strinjalo.

Več uporabnikov je povedalo, da je nanje vplivala smrt ali kaka dramatična osebna izkušnja njim bližnjega človeka.

Več jih je reklo, da bi posredovanje preventivnih sporočil moralo biti verodostojno in resnično, ter da bi preventivne dejavnosti morali izvajati ljudje, ki o drogah kaj vedo, ne na koncu, tudi iz lastne izkušnje. Vse to govori v prid t.i. »vrstniškim« programom preventive.

Več uporabnikov je povedalo, da je temelj uporabe v posameznikovi odločitvi za to ter da bi preventivna ukrepanja morala izhajati iz tega dejstva.

11. Zakaj in kako mladi uporabljajo droge, razlaga več teorij. Med njimi so patološka, psihedelična, (sub)kulturalna teorija ter teorija droge kot blaga. Poskušali smo odkriti, katera od teh teorij se najbolj sklada z našimi rezultati oz. jih najbolj pojasnjuje, tako da smo analizirali odgovore uporabnikov na vprašanje, zakaj uporabljajo droge in kaj jim pomenijo. Najpogostejši so bili odgovori: za zabavo, sprostitvev, rekreacijo ter zaradi iskanja novih doživetij, včasih pa kar »iz navade«.

Zdi se, da rezultati v največji meri potrjujejo normativno oz. rekreativno razlago uporabe nedovoljenih drog. Po teh dveh razlagah je uporaba drog postala razmeroma normativna značilnost (velikega dela) mladinskega sveta. To tezo potrjujejo izjave mladih o tem, koliko njihovih prijateljev in znancev uporablja droge, ter nikakršno čudenje ob tem dejstvu.

Uporaba nedovoljenih drog pa zato še ni nediskriminativna in brezpogojna. Vsebina tega normativnega se seveda v različnih slojih in podskupinah mladih razlikuje. Verjetno se v le izjemno redkih skupinah oblikujejo pričakovanja, da bi moral človek redno uporabljati droge, verjetno pa je v razmeroma velikem številu mladinskih skupin »normalno« in pričakovano, da je posameznik imel (ali da bo imel) kake izkušnje z drogami, oziroma se šteje za neprimerno, če take izkušnje drugih izrecno obsoja.

Drugo znamenje diskriminativnosti mladih je ocenjevanje in dejanska uporaba različnih vrst drog. Heroin štejejo za drogo, ki je že odločno »preveč« in ki govori prej o tem, da je človek »luzer« kot pa, da je »faca«. Kljub temu se domnevno še povečuje delež mladih, ki se odločijo doživeti tudi (posamično) izkušnjo s heroinom. Marihuano v veliki meri ocenjujejo kot »normalno« drogo in jo pogosto uporabljajo v smislu samomedikacije ali celo instrumentalno kot pomoč pri doseganju večje zunanje uspešnosti. Mladi razmeroma jasno uveljavljajo ecstasy v povezovanju s plesno sceno kot drogo za rekreativno uporabo.

Večina uporabe drog je rekreativna. To pomeni, da jih mladi jemljejo za sprostitvev, zabavo in družabnost, v prostem času in da si z njimi »uravnovešajo« naporno in zahtevno »delovno« polovico življenja. Za rekreativno uporabo je značilna razmeroma nadzorovana uporaba droge, pri čemer se je treba zavedati, da je učenje tovrstne uporabe v družbi, ki tega mladih ne uči, v veliki meri stvar učenja na lastnih izkušnjah, poskusih in napakah.

Za izrecno uporabo droge v smislu pripomočka za osebni in duhovni razvoj nismo našli veliko potrdil. V širšem smislu pa je bila uporaba drog, kot sredstva za doseganje novih doživetij, odpiranje novih doživljajskih dimenzij in obzorij ter večje polnosti življenja, dostikrat omenjena. Večina uporabnikov, ki je uporabo droge utemeljevala tudi na tak način, pa ob tem ni kazala želje ali namena, da bi svet materialne stvarnosti zamenjala za svet droge. Torej so večinoma tudi

sami uporabljali drogo, kot sredstvo presejanja omejenosti doživetij, na rekreativen in nadzorovan način.

Potrošniški model razlage drog (za razliko od ideološkega ali psihedeličnega) so potrjevale ugotovitve, da mladi praviloma jemljejo drogo tudi kot blago z določeno ceno in učinki. Zavedali so se potrebe po racionalnem presojanju svojih nabav.

Zavedali smo se tudi možnosti izrazito regresivne uporabe droge. Čeprav naše zbiranje podatkov ni bilo usmerjeno v to smer in imamo glede tega zelo malo informacij, smo nekajkrat opazili, da se izrazito kaotična uporaba drog povezuje z neugodnimi družinskimi razmerami mladih. Naši podatki dopuščajo razlago, da so individualno patološki dejavniki morda pomembnejši pri mladostnikih, ki uporabo drog poglobljajo in intenzivirajo, medtem ko so manj pomembni za mladostnike, ki z drogo eksperimentirajo v manjšem obsegu.

12. Ecstasy se v dojemanjih večine mladih pojavlja večinoma kot plesna droga oz. kot droga, ki jo vzameš za ples in v družbi. Večina uporablja ecstasy občasno oz. poredko in nadzorovano, govorili pa smo tudi s precejšnjim številom mladih, ki so ecstasy jemali v večjih količinah (več kot npr. samo eno tabletko) in pogostokrat oz. redno. Značilna je bila »vikend uporaba« (za petkov ali sobotni ples), ki pa se je pri bolj vpletenih posameznikih prevesila v večdnevno in nato skoraj vsakodnevno uporabo.

Vsi uporabniki, ki so »stopili« na rejv sceno, so začeli doživljati neprijetne in v glavnem nepričakovane posledice, ki so jih izrazito presenetile. To presenečenje je deloma posledica farmakologije droge, ki – s ponavljano ali povečano uporabo – ne daje več istih učinkov, deloma pa ideologije scene, ki je s svojo privzdignjenostjo in pozitivnostjo tako daleč od resničnega sveta, da mora vsak, ki ga na začetku »razodetje« scene »potegne vase«, nekoč »pasti dol«.

S tem v zvezi je več uporabnikov izrazilo nekakšno obžalovanje, da tega niso prej vedeli, oziroma da so to morali odkrivati sami. S to temo je povezana tudi spremenljiva kakovost tablet ecstasyja, ki jo nekateri krivijo za te – negativne – učinke. V tej točki smo videli veliko priložnost za morebitni vstop preventivnih delovanj na sceno; namreč tam, kjer uporabniki sami vidijo potrebo po »pomoči« in podpori.

7. Razprava

Kvalitativni raziskovalni pristop, uporabljen na majhnih nereprezentativnih vzorcih oseb iz raziskovalne populacije, ima določene prednosti in slabosti. Njegova glavna prednost je, da omogoča raziskovanje razmeroma nedostopnih in – v primerjavi s prevladujočim kulturnim vzorcem – drugačnih socialnih skupin, pri čemer odstira notranjo socialno realnost učevarjenih ljudi. V tem smislu omogoča razumeti njihovo vedenje na podlagi njihovega razumevanja samega sebe in sveta okrog

sebe. Poznavanje tega vidika uporabe drog je prav gotovo bistveno pri načrtovanju in izvajanju preventivnih dejavnosti, če naj te ciljne skupine sploh dosežejo in nanje vplivajo¹³.

V raziskovalnem smislu je za kvalitativni raziskovalni pristop značilna manjša objektivnost oziroma veliko večja kompleksnost rezultatov, ki jih morajo nato potencialni uporabniki šele »razbrati« oz. umestiti v svoje socialne okvire. V literaturi o raziskovalnih metodologijah se zato priporoča vzporedna uporaba kvalitativnih in kvantitativnih metod.

Raziskava o plesnih drogah, ki jo predstavljamo, je prva raziskava na to temo v Sloveniji in tudi ena od prvih, ki je uporabila tako raziskovalno metodologijo. Ob dejstvu, da imamo v Sloveniji malo obširnih in kakovostnih raziskav na področju drog, je utemeljen sklep, da potrebujemo več tovrstnega raziskovanja. Šele ob soočanju ugotovitev različnih raziskovanj bo mogoče bolj objektivno ocenjevati domet in pomen ugotovitev vsake od njih.

LITERATURA:

1. Bulič, O. in Vesel, D.: **Droge, spolnost in AIDS med mladostniki**. Ljubljana, Gimnazija Ledina 1992.
2. Calafat, A. in drugi: **Characteristics and social representation of ecstasy in Europe**. Palma de Majorca, IRE-FREA 1997.
3. Dekleva, B. (a): **Droge med srednješolsko mladino v Ljubljani**. Ljubljana, Mestna občina Ljubljana in Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani 1998.
4. Dekleva, B. (b): **Metodologija kvalitativnega raziskovanja škodljivih posledic uporabe drog med mladimi**. Ljubljana, Društvo za razvijanje preventivnega in prostovoljnega dela 1998.
5. Dekleva, B. (c): **Tipologija uporabnikov plesnih drog**. *Socialna pedagogika* 1998, št 2/4, s. 5-36.
6. Collin, M.: **Altered state. The story of Ecstasy Culture and Acid House**. London, Serpent's tail 1997.
7. Donoghoe, M.C.: **Amphetamine-type Stimulants**. Geneva, WHO 1997.
8. Eisner, B.: **Ecstasy – the MDMA story**. Berkeley, Ronin Publishing 1997.
9. Griffiths, P. in drugi: **Insights. New trends in synthetic drugs in the European union**. Luxembourg, EMCDDA 1997.
10. Jerman, T. in drugi: **Razširjenost uporabe drog med mladimi v mestu Ljubljana**. Ljubljana, Zavod za zdravstveno varstvo Ljubljana 1996.
11. Meisch, P.: **Les drogues synthétiques de type »ecstasy« au Grand-Douche de Luxembourg**. Luxembourg, Centre de prevention des toxicomanies 1998.
12. Saunders, N.: **Ecstasy reconsidered**. Samozaložba 1997.
13. Spruit, I.P.: **Ecstasy in the Netherlands**. Rijswijk, Ministry of Health, welfare and sport

¹³ Razmišljanje o praktični uporabnosti ugotovitev raziskave za preventivno delo sicer ni bil namen tega članka.

Qualitative research of the use of dance drugs

Bojan Dekleva, Ph.D. in Psychology, Professor of Social Pedagogy, Faculty of Pedagogy, Kardeljeva ploščad 16, 1000 Ljubljana, Slovenia

The purpose of the qualitative research study was to establish contacts with young users of the so-called dance drugs and to try to understand and describe their "social world" and their understanding of themselves and their use of illicit drugs. A group of researchers, the majority of whom was more or less of the same age as some of the respondents, and a few of them had similar experiences with drugs, established contacts with 115 users and conducted extensive in-depth interviews with 35 of them. On the basis of the data collected, a typology of users of dancing drugs was elaborated, a case study of one user was made and responses to several specific research questions were formulated. In the explanation of dance drug use, research findings give priority to the theory of recreational or normalised use.

Key words : drugs, ecstasy, dance drugs, drug use, youth, (sub)culture, Slovenia

UDC 178.8-053.6 + 316.62